

SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

April 2018, Vol:6, Issue:2

Nisan 2018, Cilt:6, Sayı:2

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org

Çalışma Hakkının Etkin ve Adil Kullanımına Yönelik Alternatif Arayışlar – Çalışana Kredi

Alternative Approaches in Effective and Fair Use of The Right To Work – Credit for The Employee

Dr. Süleyman AKDEMİR

İstanbul Yeniüçyüzlü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, av.akdemir52@gmail.com

Cevdet KAYA

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslâm Ekonomisi ve Uluslararası Finans Doktora Yeterlilik Öğrencisi, cevdet.kaya@kuveytturk.com.tr

DOI: <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2018.6.2.04>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 24 Ocak 2018
Düzeltilme Geliş 21 Şubat 2018
Kabul 24 Mart 2018

Anahtar Kelimeler:

Emek, sermaye, ortaklık, kredi, pay.

© 2018 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Emek hem ekonominin hem de işletmenin olmazsa olmaz unsurları arasında yer alır. Kapitalist sistem uygulamaları sermaye lehine emek aleyhine olmak üzere bozulmuş, dünya sermaye tarafından yönetilir hale gelmiştir; sonunda devletleri de güdümüne alan sermaye emek faktörünü ciddi kayıplara uğratmıştır. Bu durum OXFAM Raporunda “Çalışmayı Ödüllendir, Zenginliği Değil/Reward Work, Not Wealth” başlığı ile ifade edilmiş, dünya servetinin yüzde 82’sinin en zengin yüzde 1’in eline geçtiği vurgulanmıştır. Bu çalışma kredi mekanizmasının emeğe öncülük tanınması, bozulan dengenin yeniden kurulabilmesine yönelik bir çaba olarak değerlendirilmelidir. Bu maksatla emeğin etimolojisi üzerinde durulmuş ve tanımı yapılmıştır. Emek ekonomi, emek işletme, emek sermaye, emek faiz, emek kredi ilişkileri ve konu ile ilgili yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Ekonomik gelişmelerin tarihi seyir içinde emek mübadelesi döneminin işçilik aşamasındaki durumu tespit edilmiş, bu aşamanın miadını doldurduğu, emeğin üretime ve işletmeye ortak olarak katılacağı yeni bir aşamaya dönüştüğü ortaya konulmuştur. Hem işçilik hem de ortaklık sistemi ele alınmış, aradaki farklar karşılaştırılmıştır. Emek ortaklık payına etki eden kriterler; yaş, bilgi/ehliyet, kıdem, kabiliyet, sorumluluk, işlerin ağırlığı, işin ihale edilmesi, iş sözleşmeleri ve arabulucu ile tahkim olarak belirlenmiştir. Emek kredisinin çalışana açılması, emeği çalıştıran işverenin borçlandırılması sistemi önerilmiş, emek ile sermaye arasında denge kurulmuştur. Ortaklık sistemi emek kredisıyla birlikte yeniliğe düşünce kapsamında alternatif olarak sunulmuştur. Önerilen sistem SWOT analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışma bir sonuçla tamamlanmıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 24 January 2018
Received in revised form 21 February 2017
Accepted 24 March 2017

Keywords:

labor, capital, partnership, credit, share.

© 2018 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The Labor takes place among the economy as an indispensable and sine qua non of the business stock. The capitalist system in favor of labor against capital, including applications, it has become the world is governed by the capital wholly at the end of the State to the capital labor factor of field guidance had serious losses. This OXFAM Report expressed this in the title as “Reward Work/Not Wealth” and showed that the 82 percent of the world’s wealth is in hands of the richest 1 percent. This study recognizes that the pioneered credit mechanism for labor of equilibrium to be installed should be judged as an effort for all. For this purpose, it has been mellowed on the etymology and definition of the labor. Labor Economics discussed relevant legal regulation as labor, business, labor capital, labor interest and labor credit associations. Looking in the history of economic development, because of the period of labor stage of labor situation has been determined this stage production as labor and business partner will turn into a new stage. Both labor and the affiliate system are discussed, and compared the differences between them. Criteria affecting labor partnership shared as; years, information/formal business license, seniority, ability, responsibility, weight, work, on employment contracts and arbitration with the mediator. The opening of the labor for labor credit employee was proposed and the labor of employer be debited by running system was established between the capital balance. Partnership within the scope of labor credit system with innovative thinking is presented as an alternative. The proposed system was evaluated using SWOT analysis. The Study was completed on a result.

GİRİŞ

Çağımızda kapitalist uygulamalar; sermaye lehine, emek aleyhine aşırı ve yıkıcı denebilecek sonuçlar ortaya çıkarmış, gelir dağılımında dengesizliklere neden olmuştur. Finansal değerlere sahip olanlar, faiz ve benzeri mekanizmalar yoluyla üretilen servetin büyük bir kısmını ele geçirmişler, yasal düzenlemeleri lehlerine çevirmişlerdir. Bu gelişmelerin sonucunda sermaye egemenliği oluşmuş, dünya sermaye tarafından yönetilir hale gelmiştir. Bu durum yapılan araştırmalarda artık gizlenemez hale gelmiş, 48'inci Dünya Ekonomik Forumu Davos'a yansımış, dünya servetinin yüzde 82'si en zengin yüzde 1'in eline geçtiği vurgulanmıştır. “Çalışmayı Ödüllendir, Zenginliği Değil/Reward Work, Not Wealth” başlığı ile yayımlanan OXFAM Raporu (OXFAM International Report), dünyadaki en zengin yüzde 1'lik kesimin geçen yıl yaratılan küresel servetin yüzde 82'sine sahip olduğunu ortaya koymuş, milyarlar artışında rekor kırılmıştır. Mart 2016 ile Mart 2017 arasında her iki günde bir yeni bir milyarlar ortaya çıkmıştır. En zenginler servetlerine servet katarken dünya nüfusunun en yoksul yüzde 50'sini oluşturan 3.7 milyar kişinin ise geçen yılki küresel servet artışından hiçbir pay almadığına dikkat çekilmiştir. Bu durum ve gelişmeler tekelleşmelere ve egemenliğe dayalı ekonomik, siyasal ve sosyal sorunları ortaya çıkarmış, çıkan bu sorunlar da çatışmalara neden olmuştur. Bu ve benzeri durumlar, günümüzde faizsiz sistem arayışları ile ilgili çalışmaların yeniden gündeme alınmasını gerektirmiş, faizsiz sistem ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Çağımızda karşılaşılan sorunlar faizsiz ekonomiyle finansını dünya gündemine getirmiş, bu konularla ilgili çalışmaların yoğunlaşmasına ortam hazırlamıştır (BDDK Faizsiz Finans Taslağı gerekçesi; Akdemir, 2017, s. 163). Kapitalist sisteme dayalı faizli ekonomi uygulamalarının ortaya çıkardığı gelir dağılımında adaletsizlik, sömürü ve benzeri ağır ekonomik sonuçlar artık gizlenemez hale gelmiştir.

Bu çalışmada anayasada yer alan “çalışma hakkı ve ödevi” üzerinde durulacak, bir eksiklik olarak saydığımız emeğin kredilendirilmesi ele alınacaktır. Bu hak 1982 Anayasası m.49-55 arasında düzenlenmiştir. Ancak bu maddelerde yer alan düzenlemeler emeğin ekonomik bölüşümde ezilmesini önlememiştir. Nedenlerinden biri olarak çalışma kredisinin ihmal edilmesi gösterilebilir. Bize göre, bu çalışmada ele alınacak olan çalışma kredisi anayasal ilkeler arasında öncelikle yer almalıdır. Burada anayasal ekonomi ekolü de hatırlanmalıdır. Bu çalışmanın söz konusu ekol ile kesiştiği alan kısaca şöyle belirlenebilir: Anayasal iktisat teorisyenleri devletin ekonomiye müdahalesinin kısıtlanması gerektiğini savunurlar. Bu teori devletin gücü ve yetkilerinin nasıl sınırlandırılabileceğini ve nasıl sınırlandırılması gerektiğini inceleyen bir disiplindir (Aktan, 2017:129). Şu hâlde devletin iktisadi sahadaki yetki ve sorumlulukları anayasalarda düzenlenmeli ve sınırları çizilmelidir (Alp, 1998, s. 25; Kızılboğa, 2012, s. 91). Ekonomik konuların kendi kuralları vardır ve bunlar siyasetçilere terk edilemez. Çünkü politikacılar hem herkese bir şey verecek politikaları uygulamaya koyarlar hem de bu politikaların maliyetini toplumdan gizleme ve sanki toplum dışında birileri bu politikaların masrafını ödüyor gibi göstermeye çalışırlar (Savaş, 1989, s. 21).

Ayrıca çalışma kredisi konusu bir ekonomi siyaseti olarak da ele alınmalıdır. Bu maksatla mevcut durum olan işçilik sisteminin incelenmesi, gidişatın ortaya çıkaracağı sorunlar, değişimi istenen ve uygulanması istenen politikalara ilişkin önerilerin mevcut durumla karşılaştırılması, durumun değerlendirilmesi ve önerilen politikanın uygulanması önem taşır (Savaş, 2016, s. 32).

Bu çalışmada bir ekonomi politikası aracı olarak emek kredisi üzerinde durulacak, bu kredi şeklinin ekonomiye sağladığı imkânlar ortaya konulacaktır. Sistemin yararlı yönleri göz önünde tutularak zararlı yönlerini gidermeyi sağlayacak kurumlara işaret edilecektir. Çağımızda sermaye ve faiz karşısında ezilmiş olan emeğin hakkının nasıl alınabileceğine ve dengeleneceğine ilişkin emek kredi sistemi alternatif olarak sunulacaktır. Emek kredi sistemi SWOT analizi ile değerlendirilecektir.

1. Çalışma Hakkı/Emek

Çalışma/emek tüm zamanlarda, bireylerin yaşamlarında yer etmiş önemli bir faaliyet olmuştur. Çalışma olgusunun var olmaya başladığı günden bu yana, geçirdiği evrim; çalışma eylemini gerçekleştirmekte olan insanı, ekonomik, fiziksel, psikolojik ve toplumsal açılarından

etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Değişen çalışma yaşamı, çalışan bireyi de değişime zorlamaktadır (Keser ve Güler, 2016, s. 59).

1.1. Tanım ve Kapsam

İnsan her şeyden önce bir canlıdır. Canlı olmanın bütün doğal gereksinimlerini yerine getirmek zorundadır. Açlığını gidermek, beslenmek, barınmak, güvenliğini sağlamak, korunmak, neslini devam ettirmek... bunların başta gelenleridir. İnsan diğer canlılardan farklı olarak borç alacak ilişkisi kurabilen bir özelliğe sahiptir. Beynin hafıza bölümü buna çok uygundur. Emek sarf ederek diğer insanlarla beraber iş bölümü içinde ortak olarak üretir, sonunda payını alarak kendi başına veya ailesi ile birlikte tüketir. Artık emek ile sermaye oluşturur ve her geçen gün doğa üzerindeki egemenliğini artırır. Sermaye denilen şey birikmiş emektir.

Etimoloji: Çalışma/emek kelimesi Arapçada “say”dır. Türkçedeki “mesai” sözcüğü çalışma zamanını karşılar. Protosinaitik dilde س (sin) harfi diş anlamına gelir. Dişlerin dizili olması kaynaklı diziyi, ardışıklığı ifade eder. ع (ayn) harfi göz anlamındadır. Aynı zamanda göze anlamına gelir. Pınar olduğu için kaynağı ifade eder. Ortaya çıkan ürünü gösterir. ي (ya) harfi el anlamındadır. Arapçada دا (yed) el demektir. Elin çalışmasını temsil eder. **Üç harf bir arada ardışık şekilde elin çalışmasıyla bir ürün elde etmek anlamını taşır. Say/emek, çabayla gayretle iş (mesai) yapma anlamına gelir.**

Arapçada çalışma/emek anlamında kullanılan diğer kelimeler “1- Abede/ibadet/kulluk, 2- Amele/imalat ve 3- Ecere/ücret”tir.

Abede’deki ع Ayn harfi; bakmak ve izlemek aynı zamanda bilgi, gözün bilginin penceresi olması manasındadır. ب Ba harfi; ev demektir, toplanılan yeri, merkezi ifade eder. د Dal harfi; Asıl anlamı kapıdır ancak onunla ilişkili başka birçok anlamı da vardır. İleri ve geri hareket anlamına da gelir. Ayn harfi Göz anlamında olduğundan gözetim altında olmayı ifade eder. Be harfi de ev olduğundan içeriği ifade eder. Dal harfi kapı olduğundan bir yerden ayrılmadan yapılan hareketi ifade eder. Kapı hareket eder, iş yapar ama bulunduğu yerden kopmadan hareket eder. Bu kökteki dal harfi de bir yerden ayrılmadan, belli bir yere bağlı kalarak yalnızca o yerde hareket etmeyi, çalışmayı ifade eder. **Üç harf bir arada evin sahibinin gözetiminde oradan ayrılmadan çalışma, ondan başkasına çalışmama anlamındadır. Bu anlamı ile kul, köle anlamına gelir.**

Amele’deki ع: Bakmak ve izlemek aynı zamanda bilgi, gözün bilginin penceresi olması manasındadır. م mim harfi Piktografisi’nden (dalga) de anlaşılacağı gibi su manasındadır. Ayrıca, kargaşa, belirsizlik ve büyüklük manaları da vardır. ل Lamed harfi ise çobanın sopası demektir. Yönelme, ona doğru ilerleme, uzama manalarına gelir. Hedefe doğru yönelme manasındadır. Çobanın sopasını iterek veya çekerek koyunları kontrol etmesi, yaklaşma veya uzaklaşma olarak değerlendirilebilir. Bu manalar dikkate alındığında; Ayn harfi gözetim altında olmayı ifade eder. Mim harfi ise su manasındadır. Aynı zamanda maddeyi, sonucu ifade eder. Bu haliyle ürünü ifade eder. Lam harfi ise hedefe yönelme ve idareyi ifade ederek kontrolü göstermektedir. **Üç harf bir arada gözetim altında, kontrollü bir şekilde madde veya sonuç elde etmek anlamına gelir. Bu haliyle üretimi ifade eder.**

Ecere/ücretteki ا (elif-hemze) gücü temsil eder. ج: (cim) ayak demektir. Bir yere gitmek anlamına gelir. ر: (ra) baş demektir. Başa dönüşü, tekrarı ve periyodu ifade eder. Cim ve ra harfleri birlikte bir yere periyodik şekilde gitmek anlamına gelir. Bu haliyle belli bir periyotta bir iş yapmak demektir. Baştaki hemze de bu periyotta işi yapmayı sağlayacak gücü temsil eder. Bu şekliyle belli periyotlarda iş yaparak güç elde etmeyi yani ücreti almayı ifade eder.

Buna karşılık Batılı dillerdeki seyri farklıdır. Eski Yunanda çalışma anlamında düşünülebilecek “emek” sözcüğü “lanet” anlamına gelir. Yunancada çalışma anlamında kullanılan “ponos” sözcüğü; ağır, sıkıntı verici görev duygusu anlamında olup Latince de dert, keder, acı anlamına gelen “poena” kelimesiyle aynı köke sahiptir. Roma ve Yunanlıların çalışma için kullandığı “labour” sözcüğü de “zahmet”, “yorgunluk”, “acı”, “istrap” anlamına sahiptir. Batı dillerinde, özellikle Fransızca da çalışma anlamına gelen “travail”; Latince işkence aleti olan “tripalium”dan türemiştir ve Fransızca da emek anlamındaki “labour” sözcüğü, zahmet, acı,

gayret, aşırı yorgunluk manalarını taşımaktadır. İbranicede ise çalışmanın ilk çıkışındaki anlamı daha çok nötrdür. Sonra olumsuz dönüşmüştür. Bu dildeki “leawod” kelimesi toprağı sürmek, işlemek anlamından çalışma anlamını kazanmıştır. İnsan toprağı işlemek üzere yaratılmış sonradan günahlara bedel sayılarak ıstırap içeren köleliğe dönüşmüştür (Keser ve Güler, 2016, s. 62).

Türkçedeki emek sözcüğü, eski Türkçedeki “zahmet, eziyet” anlamına gelen “emgek” kelimesinden türemiştir. Çalışma kavramı dilimizde çalışmak eylemi olarak tanımlanır. **Çalışmak kavramı ise, bir şey ortaya koymak, oluşturmak, yapmak için zihinsel ve bedensel emek harcamak olarak tanımlanabilir** (Keser ve Güler, 2016, s. 62).

1.2. Emek Ekonomi İlişkisi:

Ekonomi çalışıp yaşama düzenidir. Çalışan kimse gücünü tüketir. Fakat aynı zamanda fayda üretir. Buna üretim/üretme adı verilir. İnsanlar üretimi üretim araçları ile gerçekleştirirler. O nedenle üretim araçlarının da üretilmesi gerekir. Buna “yapma-inşa etme” diyoruz. Sonra bu üretim araçlarını kullanarak tüketilecek şeyleri üretirler. Buna hayatı devam ettirme veya yaşama adını veriyoruz. İnsanlar hayatlarını ürettiklerini tüketerek sürdürürler. Ayrıca insanlar söz konusu üretme, tüketme, yapma ve yaşama işlevlerini tek başlarına değil, diğer insanlarla iş birliği yaparak birlikte toplum halinde gerçekleştirirler. Bu iş birliği iki şekilde olur. Birincisinde, insanlar ürettikleri malları satarak yerine ihtiyaçları olan malları alırlar. İkincisinde çalışmalarını başkalarının emrine vererek üretime destek olurlar, katkıda bulunurlar. Mübadele ve kredileşme ile hayatlarını devam ettirirler. Bu kısa anlatımdan anlaşılıyor ki ekonomik yapı denilen şey, “üretme- tüketme, yapma- yaşama, mübadele-kredileşme” unsurlarından oluşur (Akdemir, 1990, s. 299-300). Bütün bu işlevler insanlar tarafından emek sarf edilerek gerçekleştirilir.

1.3. Emek İşletme İlişkisi- Üretim Faktörleri İçindeki Yeri

Emek her şeyden önce üretim faktörleri içinde yer alır. Bir işletme toprak ve tesis, ham madde ve emek faktörlerine dayanır (Ersoy, 1986, s. 137). Tablo 1.’de üretim faktörleri verilmiştir.

Tablo 1: İşletme Faktörleri

Toprak/tesis	Kira
Hammadde/sermaye	Kâr
Emek	Ücret
Kamu/Genel hizmetler	Vergi

Görülüyor ki emek üretimin ve işletmenin odağında yer alır. Ekonomik bölüşüm adını verdiğimiz bu şekil üretim faktörlerinin karşılığı olarak neler hak edeceği de önem taşır. Toprak ve tesis almış olduğu karşılık “kira” adını alır. Günümüz işçilik aşamasında emeğin payı “ücret”tir. Sermaye adını verdiğimiz hammadde ise emek tarafından işlenerek mamul veya ürün haline getirilir. Üretime doğrudan katılmamakla birlikte hizmet adı verilen öyle şartlar vardır ki üretilenler bu hizmetler olmadan değerlendirilemezler. Yol, su elektrik, koruma, pazarlama, ambalajlama, hukuk ve muhasebe ve benzeri hizmetler bunlardan bazılarıdır. Hizmetler daha çok kamu payı olarak karşımıza çıkar ve ortak işler bu hizmetlerle gerçekleşir (Karagülle, 2014, 58, 230). Ortak işleri ve alt yapıyı temin eden kamu ise vergi adı verilen bir karşılık alır. Bu kısa açıklamalardan sonra ekonomik aşamalara ve emeğin seyrine kısaca da olsa temas etmek istiyoruz.

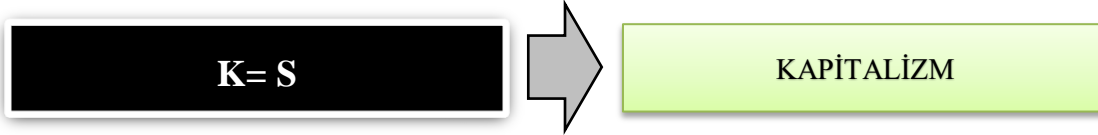
1.4. Emek Sermaye İlişkisi

Emek insanın canlı olması ve hayatını devam ettirmesinin bir gereği olarak karşımıza çıkar. Diğer canlılardan farklı olarak emek yoluyla üretilenler bölüşülür ve ayrı ayrı tüketilir. Gerek iklim şartları gerekse insan doğası emek yoluyla elde edilen ürünleri biriktirmeyi gerektirir. Sermaye ise onun verimliliği için zorunludur. Dolayısıyla emek ve sermaye iş hayatı için iki üretim faktörüdür (Sayı, 1987, s. 33). Sermaye denilen servet, biriken/birikmiş emekten başka

bir şey değildir. O nedenle bir hak olduğu açıktır. Ekonomik faaliyetlerde emek vazgeçilmez bir unsurdur. Emek karşılığı oluşan bu servetin faiz yoluyla emeksiz kazanca dönüşmesi ise onun doğasına aykırıdır.

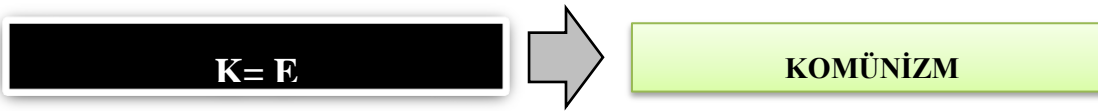
Günümüz ekonomilerinde kazanç, sermaye ile emeğin toplamına eşit kabul edilir. $Kazanç = K_1 \text{ Sermaye} + K_2 \text{ Emek}$. Burada (K)'lar K_s ve K_e olmak üzere birer katsayıdır. Çeşitli değer ve ölçülere göre belirlenir. Örneğin kapitalistlerde, kazancın tamamı sermayenin hakkıdır. Emeğin ise sadece bir canlı olarak doyma hakkı vardır, kazanma hakkı yoktur. Şekil 1.'de görüldüğü üzere pür kapitalistlerde $K_e = 0$ 'dır ve formül, $Kazanç = K_s \text{ Sermaye}$ şeklinde karşımıza çıkar.

Şekil 1: Kapitalizmde Emek

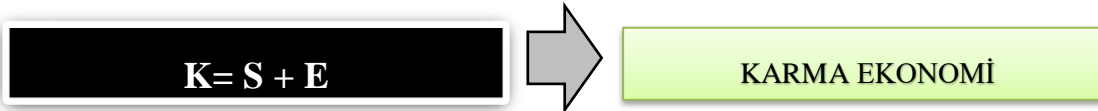
Marksistlere bir diğer ifadeyle komünistlere göre kazancın tamamı emeğe ait kabul edilir. Sermaye ancak bakım masrafları alabilir. Bu sistemde sermayeye bir kâr veya faiz hakkı verilemez. Bu sistemde teorik olarak, Şekil 2.'de görüldüğü üzere $K_s = 0$ 'dır ve formül, $Kazanç = K_e \text{ Emek}$ 'tir.

Şekil 2: Komünizmde Emek

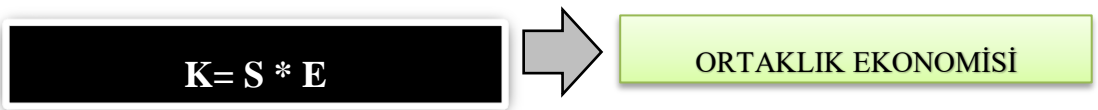
Karma ekonomiyi benimseyen sistemlerle özellikle sosyalist ve liberal sistemlerde ise K_e ve K_s sıfır kabul edilmezse de sınırlanmış bir haldedir. Bir denge kurulmaya çalışılır. Şekil 3.'te $Kazanç = K_e \text{ Emek} + K_s \text{ Sermaye}$ K_e ve K_s ye göre bu değişik düzenler ortaya çıkar. Bütün bu yaklaşımlarda kazanç kârın ve sermayenin toplamı olarak kabul edilir.

Şekil 3: Karma Ekonomiler

Bize göre sermaye ve emek arasında ilişki “**toplama/toplam**” ile ifade edilmemelidir, edilemez. Bu iki ekonomik faktörün dengeli olarak yer alabilmesi toplam değil “**çarpma/çarpım**” ile ifade edilebilir. O halde kazancı sermaye ile emeğin çarpımı (**$Kazanç = Sermaye * Emek$**) şeklinde ifade edebiliriz.

Şekil 4: Ortaklık Ekonomisi

Formül bu şekilde kabul edildiğinde sermayesiz emek, emeksiz sermaye kazanç temin edemez. Ayrıca sermaye veya emekten biri diğerine göre azsa, az olanın değeri artar. Bir başka deyişle az olan daha kıymetli hale gelir. En kazançlı çalışma ve optimum denge, sermaye ile emeğin eşit miktarda olması olarak kabul edilmelidir. Bu kabul bizleri en doğal ekonomik bir sisteme götürür. Kazanç, eşya ile olur ve insan kazanır. O halde sermayesiz veya emeksiz kazanç düşünmek dahi mümkün değildir. Sonuç olarak **Şekil.4'te** gösterildiği gibi **$K = S * E$** (**$Kazanç = Sermaye * Emek$**) formülü esas kabul edilir (Karagülle, 1969, s.1). Bu formül emek sermaye birlikteliğini gerektirir ve birinin diğeri aleyhine olmasının önüne geçer.

1.5. Emek Faiz İlişkisi

İnsanların bir diğer özelliği emek sarf etmeden de yaşamayı sevmeleri ve istemeleridir. O nedenle zaman zaman kolay kazanma yollarını da seçerler. Bu yol ve yöntemlerden biri faiz olmuştur. Faiz, bir bakıma emek sarf edilmeden kazanç sağlama aracı olarak karşımıza çıkar (Sayı, 1987, s. 33). İnsanları doğal olarak üretime teşvik etme yerine çalışmamaya yönlendirir. Gizli işsizliğe neden olur. Faiz, geliri olanlar için görünürde işi var gibi gözükmesine rağmen gerçekte ve reel ekonomide emek sarf edilerek üretim yapılmadığı için gizli işsizlik kabul edilir. Reel ekonomide asıl olan emek olduğundan faiz emek dışı kazanç olarak karşımıza çıkar.

İslam ekonomisinde gelirin; emek sonucunda elde edilmesi veya girişimle ve riske girilerek kazanılması önemlidir. Faiz ise insanları üreterek gelir sağlamaktansa, emek ve riske dayanmayan getiri elde etmeye yönlendirir. Tabii ki bu durum da üretimi eksilterek toplum için kayıp oluşturur. Faizin serbest oluşu, fakirlerden zenginlere hak etmedikleri bir kazancın sürekli biçimde akmasına sebep olacaktır. (Pıçak, 2012, s. 67)

Diğer taraftan faiz başkasının zararına kazanca da neden olur. Ekonomik bölüşümde dengesizlik ve haksızlık oluşturur. Sınıflaşmaları beraberinde getirir. Bir tarafta sefaletler yaşanırken diğer tarafta sefaletler sınır tanımaz hale gelir. Faizli sistemde gelir dağılımı olumsuz etkilenir. Sermaye ile emek arasında uçurumlara sebep olur. Gelir dağılımı adaletsizliklerine bağlı olarak çatışmalarla isyanlar başlar (OXFAM Report). Birçok yazar tarafından günümüzdeki en önemli sömürme aracı olarak kabul edilir.

1.6. Emek Kredi İlişkisi

Üretim esasta emeğe dayanır. Emeğin bulunmadığı yerde üretim olmaz. Esasen üretim insan için yapılıdır. İnsan gayedir. Eşya dolayısıyla hasılının tamamı emeğe aittir. Emeğin dışındakilere bir pay vermek yaradılışın hikmetine aykırıdır. Bununla beraber emeğin verimi, başkalarının emekleri birikimi olan sermaye ile birleştiği zaman çok fazla artar. Örneğin tohumu parmağıyla toprağa gömen, çubuğu ile gömen, çapası ile gömen, pulluğu ile gömen ve nihayet tohumu traktör ile toprağa gömen insanın elde ettiği hasıla çok farklıdır. Bu arada işte bu başkasının emeğine de pay ayırmak gerekir. Buna sermaye payı denir. Sermaye, bu payı yıpranması karşılığı kira veya riziko karşılığı olarak kâr şeklinde alır (Karagülle, 1993, s. 13).

Ekonomik hayatta asıl olan üretmek, fayda yaratmaktır. Bunu yapanlar birinci derecede önemlidir. Diğer unsurlar bu amacı gerçekleştirmek için söz konusudur. Kredi kurumu da üretim ve fayda yaratma amacını gerçekleştirmek için üreten emeğin hizmetinde olması gerekir (Sayı, 1987, s. 37). Kredinin mübadeleyle birlikte başladığı söylenebilir. Kredinin ekonomik hayattaki olumlu etkileri olarak âtil kaynakları hareketli hale getirmesi ve böylece ekonomik potansiyelin verimli bir şekilde kullanılmasını mümkün kılması ayrıca gerek vade gerekse miktar uyumsuzluğu sebebiyle verimli bir şekilde kullanılmayan küçük tasarrufların büyük yatırımları finanse edecek hale gelmesini sağlaması ve bu suretle sermaye birikimine yardımcı olması gibi hususlar ileri sürülür (Orman, 2015, s. 74)

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri borçlanabilmesidir. Hatta ekonomi borçlanma olmadan düşünülemez. Toplum içinde yapılan işlemlerin zamana ve malike göre en faydalı bir şekilde değerlendirilebilmesi için borçlanmaların olması zorunludur. Ancak bu durum alacaklı bakımından bazı rizikolar taşır. Bireylerin bu rizikoyu güven altına almaları zordur. Bunun toplum tarafından güven altına alınması zarureti vardır. Kredileşme bu sayede mümkün olabilir. Bundan dolayıdır ki kredileşmeden doğan rantın da topluma ait olması gerekir (Tekir, 1987, s. 81-82).

Kredileşme, verimi arttırmasının yanında büyük bir rantın doğmasına da sebep olur. Bu rant kredinin miktarı ile beraber zamanla da orantılıdır. 1.000 TL. bir ayda ne iş görür ise 500 TL. da iki ayda benzer işi görür. Böylece ekonominin değerleri arasına sermaye anlayışı yanında sermaye hacmi anlayışının da dahil edilmesi gerekir. Rant kredileşme ile bölüşülür. Sermaye hacmini değer zamanla çarpımı olarak ifade edebiliriz. Kira değerle orantılı değil hacimle orantılı olarak takdir edilir. Nakdin veya diğer malların da böyle hacimleriyle ölçülen faydaları vardır. Bu fayda topluluğa mâl edilebilir ve genel ekonominin düzenlenmesinde kullanılabilir.

1.7. Yasal Düzenlemeler

Karz kelimesi eski Borçlar Kanunu m.306'da "Karz, bir akittir ki onunla ödünç veren, bir miktar paranın yahut diğer bir misli şeyin mülkiyetini ödünç alan kimseye nakil ve bu kimse dahi buna karşı miktar ve vasiyette müsavî aynı neviden şeyleri geri vermekle mükellef olur." şeklinde tanımlanmıştır. Yeni Borçlar Kanunu'nda "karz" kelimesi kullanılmamış yerine "ödünç sözleşmeleri" adıyla BK.m.379-392 arasında "kullanım ödünçü" ve "tüketim ödünçü" olmak üzere iki ayırımında düzenlenmiştir. Kullanım ödünçü m.379'da "Kullanım ödünçü sözleşmesi, ödünç verenin bir şeyin karşılıksız olarak kullanılmasını ödünç alana bırakmayı ve ödünç alanın da o şeyi kullandıktan sonra geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir." şeklinde tanımlanırken, tüketim ödünçü m.386'da "Tüketim ödünçü sözleşmesi, ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir." şeklinde tanımlanmıştır. Buna karşılık kredi kelimesi ise BK.m.515-519 arasında "kredi mektubu ve kredi emri" olarak vekalet sözleşmesi içinde bir ayırım olarak yer almıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda "Ödünç" sözcüğü 13 defa "kredi" sözcüğü 22 defa geçmektedir. Bankacılık Kanununda ise ödünç sözcüğü 6 defa buna karşılık kredi sözcüğü ise 151 defa yer almaktadır. Kredi konusu büyük ölçüde Bankacılık Kanunu ile düzenlenmiş gözükmektedir. Kredi alanının bankaların tekeline girdiği söylenebilir.

Krediyeye karşılık en genel faiz düzenlemeleri BK.m.88 ile TTK.m.8-10'da yer alır.

2. Emegın Gelmiş Olduğu Aşama ve Günümüzdeki Konumu

Ekonomik aşamalar ele alındığında "Kapalı ekonomi" ve "Piyasa ekonomisi" olmak üzere iki dönem öne çıkar. Kapalı ekonomi döneminde insanlar önce toplayıcılık ve avcılık aşamalarında tüketim mallarında mülkiyeti daha sonra da çobanlık ve çiftçilik aşamalarında üretim araçlarında mülkiyeti geliştirmişlerdir. Yerleşik hayatla birlikte piyasa (Pazar) ekonomisini keşfetmişler, önceleri doğrudan sonraları ise tüccar olan araçlarla pazarda yer almışlardır. Bütün gelişmelerden sonra sadece emekleriyle geçinir ve yaşayabilir hale gelmişler emek mübadelesi aşamasına geçmişlerdir. Bu aşamanın 1. Evresi olan "işçilik aşaması" halen devam eden dönem olarak karşımıza çıkmıştır (Ersoy, 1986, s. 114). Bu dönem de miadını doldurmak üzeredir.

Bu çalışmada emek her aşamada olduğu gibi varlığını ve etkinliğini sürdürecektir ancak dönem itibarıyla ezilmesini önlemeye yönelik olmak üzere yenilikçi bir yaklaşımla piyasada işçi değil, ortak olarak yer alacaktır (Tablo 2.). Dünya ortaklık ekonomisi aşamasının sancılarını yaşamaktadır (Ersoy, 1986, s. 115; Akdemir, 1990, s. 135-138). Bu çalışmada mevcut işçilik dönemi özellikleri üzerinde durulacak, ortaklık aşamasına geçilmesi halinde nasıl değişiklikler meydana geleceği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Ekonomide mübadele aracı olan semen/para bu aşamaların her birinde kullanılmıştır. Kuru yemişlerle başlayan bu macera, hayvan derileriyle devam etmiş, daha sonra üretim araçları sayılan davar/mal ve tahıl ile mahiyet değiştirmiştir. Piyasa döneminde önce madeni paralar sonra altın ve gümüş önem kazanmış, son olarak da kâğıt para keşfedilmiştir. Kâğıdın mallardan farklı olarak karşılıksız oluşuna dayalı birçok sorunla karşılaşmış, kâğıt para kolaylıkla emeği terk ederek sermaye tarafına meyletmiş ve günümüzde emek karşılığını alamaz hale gelmiştir (Ersoy, 1986, s. 128). Bu çalışmada emegın ekonomide yerine farklı bir bakış getirilerek ortak olarak katılması ve mal senetleri geliştirilerek "üretimden pay alması" suretiyle hakkını alabilmesi üzerinde durulacaktır.

2.1. Emek Mübadelesi Dönemi: İşçilik Ve Ortaklık Aşamaları

İşçilik ile ortaklık sistemleri tarih içinde var olagelmıştır. Ancak emek mübadelesi adı verilen son dönemde işçilik sistemi tamamen ağır basmış, kapitalist uygulamalarla emek sadakat içinde sermayenin emrine hizmet akdi ile bağlanmıştır. İslam fıkında emek daha çok ortaklık olarak yer almış emek sermaye ortaklığı şirket çeşitleri öne çıkmıştır. Şirketi Mudarebe bu ortaklık çeşidinin en yaygın şeklidir (Akdemir, 1990, s. 7).

Burada emegın işçilik sisteminde mi yoksa ortaklık sisteminde mi en iyi değer kazanacağı üzerinde durulacaktır. İşçilikte müteşebbis veya patron vardır ve işler onun güdümünde bir

hizmet akdi ile yerine getirilir. Bu sistemde işverenin direktifi asıldır ve iş sözleşmesinde belirlenen ücret günlük, haftalık veya aylık olarak ödenir. Ürün ile ücret arasında genelde bir bağ kurulmaz. Bazı işyerleri kısmen prim esasına dayanır. Emegün üretime veya işletmeye ortak olarak katılması halinde ürünler paylaşıldığından üretime katılan bütün faktörler kazanır ve denge kurulur. Ortaklık halinde zarar da paylaşılacağından taraflar zararlı işleri bırakarak kârlı işlere yönelirler ve ekonomi için kafa yorulmuş ve doğru iş bulunmuş olur (Ersoy ve Altundere, 2017, s. 255).

Tablo 2: Ekonomik aşamalar ve paranın seyrı

EKONOMİK AŞAMALAR	DEĞİŞİM ARACI/SEMEN/PARA
1- KAPALI EKONOMİ	
1.1. Tüketim mallarında mülkiyet	
1.1.1. Toplayıcılık	Kuru yemiş
1.1.2. Avcılık	Deri
1.2. Üretim araçları mülkiyeti	
1.2.1. Çobanlık	Davar/mal
1.2.2. Çiftçilik	Tahıl
2. PİYASA EKONOMİSİ	
2.1. Mal mübadelesi	
2.1.1. Doğrudan mübadele	Madeni para
2.1.2. Aracılı mübadele (tüccar)	Altın
2.2. Emek mübadelesi	
2.2.1. İşçilik	Kâğıt para
2.2.2. Ortaklık	Mal senetleri ve kaydî muhasebe

2.1.1. İşçilik Sisteminin Belirleyici Nitelikleri

İnsanlık kendi ürettiklerini tüketme yerine değiştirerek başkalarının ürettiklerini tüketme düzenine geçerek uygarlaşır. İlk Dönemlerde takas/trampa usulü ile malları mübadele etmişlerdir. Şimdi emeklerini mübadele eder hale gelmişlerdir. Tablo 1.'de görüldüğü üzere ekonomi tarihi bir bütün olarak ele alındığında insanlık emek mübadelesinin ilk aşaması olan işçilik döneminden ikinci aşaması diyebileceğimiz ortaklık dönemine geçmektedir. Bugünkü sancılar bu geçişin habercileridir. Bu makalede önce bu işçilik ve ortaklık sistemleri sadece tanıtılacak, onların yararlarından veya zararlarından bahsedilmeyecektir. Sadece teorik tanımlara yer verilecektir. Karşılaştırmada önce halen yürürlükte olan işçilik sistemi maddeler halinde yazılacak, sonra gelmekte olan ortaklık sistemini aynı sıra ile takip edilerek anlatılacaktır.

2.1.1.1. Müteşebbis

Halen uygulanan işçilik sistemi girişimci/müteşebbis esasına dayanır. Müteşebbis bankadan aldığı kredi ile üretim yapacağı tesisleri kiralar, zamanla belirlenen ve ölçülen kiralari öder. Üreteceği mamulün hammaddelerini alır ve bedellerini öder. Mevcut kamu hizmetlerinden yararlanır ve karşılığında vergilerini öder. Sonra elde ettiği ürünü piyasaya sunar ve tüketicisine satar. Elde ettiği tahsilatlarla kredilerini faiziyle birlikte bankaya öder. Artan da kendisine kâr olur. Zarar ederse batır ve iflas eder, piyasadan çekilir. Kredi veren bir banka olabileceği gibi herhangi bir sermayedar da olabilir. Bazı işlerde sermaye kamu sektörü olabilir. Böylece ekonomi gelişir.

2.1.1.2. Sabit Giderler

Bu sistemde işletmenin üretim yapmasa da ödediği işçi ücretleri, kira, faiz ve vergiler gibi sabit giderleri vardır. Ayrıca yapılan üretimle orantılı girdiler bulunur. Bunlara değişik girdiler denilir. Bütün bunlara karşılık piyasada arz talep kanunlarına göre bir fiyat oluşur. Tüccar bu girdileri temin eder ve ürettirerek elde ettiği malları halka arz eder. Halk elindeki satın alma gücü ile malları satın alır. Tüccar satabildiği malların fiyatını yüksek tutarken satamadığı

malların fiyatını düşürür. Piyasa fiyatlarını tüketiciler/halk belirler. Sabit giderleri karşılayamayan girişimci ya iflas eder veya devreden çekilir. Sermayesi çok olan işi büyütür sabit gider maliyetlerini daha ucuza getirir. Büyük firmalar kalır, küçük teşebbüsler devreden çıkar.

2.1.1.3. Tekelleşme Eğilimi

Küçük firmalar devreden çıkınca zamanla tekelleşmeler başlar. Sonunda ya sermaye veya devlet tekel olur. Yahut ortaklaşa karma ekonomiyi oluştururlar. Ancak tarım gibi bazı sektörlerde tekel oluşturulması zordur; halk tekele direnir. Halk ile tekel arasında çekişme başlar. Devletle sermaye bir olup halkı ekonomik olmayan yollarla tekele karşı direnenleri bastırırlar. Bu da ekonomide krizler oluşturur.

2.1.1.4. Ambarlarda Tekelleşme

Sermaye veya kamu devre sonunda ürünleri ucuz alır ve depolar. Yıl içinde fiyatlar önce iyice düşürülür. Üreticiler malları depolayamadığı için tekelin vereceği fiyatları kabul etme durumunda kalırlar. Bu da küçük firmaları devre dışı yaparak tekelleşmeye zorlar. Tekelleşen sektörlerde sorunlar çıkar ve bu sorunlar ekonomik sorunları da aşarak sosyal sorunlar haline gelir. Halkta para kalmaz. Tekelin ambarlarında ise mallar bekler.

2.1.1.5. Nakliye Tekeli

Uygarlaşmış toplumlarda mallar kara, deniz ve hava yollarıyla nakledilerek çok uzaklara gider. Bunun için ortak nakliye gerek duyulur. Sermaye veya devlet veya karma tekel ulaşım ağlarını kurar ve orada çalışanlara ücret verir. Böylece ulaşımı sağlarlar. Halk mallarını taşıyamayacağı için tekelleşmiş ambarlara naklettirmek ve onlar aracılığı nakil almak zorunda kalır. Fiyatlara, ücretlere, kiralara tamamen tekeller hâkim olur.

2.1.1.6. Tüccara/Sermayedara Kredi

Sermaye veya bankalar kredileri tüccarlara açarlar. Ön ödeme yaptırarak malları sipariş yoluyla o sahada tekel haline getirmeye çalışırlar. Böylece ucuz toplanan mallar veresiye olarak mağazalara satılır ve zaman da faiz yoluyla kazanca dönüştürülür. Halkın elinden satın alma gücü kalkacağından tüccar mallarını satamaz. Bir taraftan satın alacak mallar tekelin ambarlarında beklerken diğer taraftan halk da yoksulluk içinde yaşar. Bunu aşmak için yönetimle sermaye anlaşır. Dengeli fiyatlar oluşturulur. Arz ve talep kanunları yerine sermaye veya devlet planlaması ortaya çıkar. Fiyatları ve ücretleri o tespit eder.

2.1.1.7. Halka Veresiye

İşçilik sisteminde emeksiz elde edilen kazançlar sebebiyle halkın eline yeteri kadar satın alma gücü geçmez, o nedenle de mallar satılmaz. Tüccar malları veresiye satmaya başlar. Zamanla halkın borcu artmaya, sermayenin ise alacağı çoğalmaya başlar. Halk borçlu sermaye/tekel alacaktır. Böylece enflasyon yoluyla karşılıksız para ortaya çıkar. Artık borç ve alacağın karşılığında mal yoktur. Borç karşılıksız para demek olduğu için fiyat ve ücret dengesi bozulur. Arz talep kanunları çalışmaz hale gelir. Tekel/sermaye kendi yasaları ile fiyatlandırmaya başlar.

2.1.1.8. Nakit Bölüşme

İşçilik sisteminde girdiler miktarları ile değil de değerleri ile gerçekleşir. Bölüşme miktarlarla değil değiştirme değerleri ile yapılır. Muhasebe reel miktarlara değil bu miktarların değerlerine göre tutulur. Paradan kâr hesaplanır. Miktarda zarar etse bile o zarar sayılmaz. Vergiler de böyle tahsil edilir. Bu da sermayenin/tekellerin keyfine kalır. İsterse zarar ettirir isterse kâr ettirir. Dolayısıyla sermaye yalnız ekonomiyeye değil dine, siyasete ve ilme de müdahale eder. Sermaye istediğini yükseltilere çıkarır istediğini devre dışı bırakır. Yaşama hakkını bile vermez

2.1.1.9. Tekelleşen Piyasa

Piyasada tek alıcı oluşur. Herkes mallarını ona satmak veya onun işçisi olmak zorunda kalır. O kiralar sonra herkes ondan almak zorundadır. Mülkler ondan kiralanır. Halk kendi işinde üretim yapsa bile sonunda malları o değerlendirir. Tarımda tekel kurmak zordur ama tarım

piyasası yine onu tekelindedir. Çiftçinin malları daima sanayi mallarından ucuz olur. Çiftçi daima sanayiciden daha fazla sıkıntı çeker. Bir yıl bolluk olur üretici zarar eder. Başka yıl kıtlık olur bu sefer de tüketici zarar eder. Köyler boşalır. Tarım üretimi düşer. Tarımda sanayi üretimi başlar. Hormonlu mallar ortaya çıkar.

2.1.1.10. Gelir Vergisi

Kamu gücüne ve hizmetlerine karşılık vergiler alır. Vergiler çeşitli olmakla beraber en önemlisi gelir vergisi adını alır. İşçilere karın tokluğuna ücret verilir. Üretimdeki artık değer tüccarın eline geçer. Bunun bir kısmını tüccar devlete vergi olarak verir. Bir kısmı da faiz olarak sermayeye gider. Böylece karma ekonomi oluşur. Devlet vergiler karşılığı hizmetler verir ve harcamalar yapar. Sermaye ise sadece faiz alır ve daima artar. Tam istihdam sağlanınca yeni yatırım yapılmaz. Ekonomi ancak savaşlarla veya enflasyonla çalışır hale gelir.

2.2.2. Ortaklık Sisteminin Özellikleri

Ortaklık sisteminde işletme ehliyetli bir sorumlu tarafından yürütülür. Müteşebbisten farkı diğer işletme unsurlarının teşebbüse ortak katılmaları şeklinde gerçekleşir. Sabit giderler ortadan kalkar. Tekelleşme eğilimleri ortadan kalkar. Ortak ambar, ortak nakliye sistemleri gelişir. Kredi öncelikle çalışana tanınır. Ön ödemeli sipariş sistemi (selem akdi) öne çıkar. Bölüşüm işletme tarafından çıkarılan mal senetleri aracılığı ile gerçekleşir. Vergi sermayeden ve oransal olarak karşımıza çıkar. Kısaca açıklayalım.

2.2.2.1. İşletme Kurma Sorumlusu ve İşletme Sorumlusu

Ortaklık ekonomisinde işletme emek ile sermaye arasında akdedilen sözleşmeye dayanır ve ortak teşebbüs şeklinde çalışır. Emek ile sermaye arasında çıkar paralellliğini esas alan bir iş sözleşmesi işletmenin temelini oluşturur. Bu sözleşme içinde tesis payı ve vergi miktarı oransal olarak yer alır. Ürünler mal senetleri ile tanımlanır ve bölüşüm bu pay senetlerine dayalı gerçekleştirilir. Ortaklık sisteminde sadece kamu imtiyazlı bir ortak kabul edilir ve vergi olan ortaklık payını hizmetler karşılığı hasıladan bir pay olarak alır.

İşletmeler iki kısma ayrılır. İşletmelerin kurulma safhası ile işletilmesi farklılık arz eder. O bakımdan bu iki çeşidin sorumluları da farklı olmalıdır. Ortaklık sisteminde işletmeyi kişiler değil işletme senedi adı verilen belge yapar. O işletmedeki bu mal senedi/belge bütün girdileri satın alır ve çıktılarını satar. Kiralar, ücretler ve kârlar ve her türlü hizmet payları bunlarla alınır ve satılır. İşletme sözleşmesinde gösterilen formüllerle hesaplanır. Kararları bilgisayarlar. Sorumlunun işletmeyi kurması demek, bu sözleşmeleri yapması ve ortakları bulması demektir.

2.2.2.2. Ortaklıkta Sabit Giderlerin Olmaması

Ortaklık sisteminde işletmelerde sabit gider olmaz. Sipariş veren tüccar hammaddeyi verir, üründen pay alır, bedel almaz. Çalışanlar da tüccardan nakit değil fazla hammadde alırlar. Daha fazlasını üretip o girdilere bölüştürürler. Sabit gider olmaz. Kira ve vergi işçilik payının herhangi bir katıdır. İşletme sorumlusu çalışanları temsil eder, değerlerde son söz ona aittir. Herkese kendisine düşen pay nispetinde bölüştürülür. Az üretenler daha ucuza mal ederler. Üretim arttıkça sabit giderlere tekabül eden paylar çoğalır. Belli yerden sonra üretim durur. Böylece her firmanın en çok üretebileceği miktar sınırlanır.

3.2.2.3. Ortaklıkta Serbest Piyasa

Üretim girdileri üründen pay alma şeklinde olduğu için girdilere bir şey ödenmez. Herkes girişimci olabilir. Küçük işletmeler çalışır. Tekel oluşmaz. Halk ürünündeki payları serbest piyasada satar. Arz ve talep kanunları çalışır. Mallar ambarlarda yapılar arsalarda durur ama onların bedelleri paylaşılmış belgeleri (mal bono senetleri) piyasada satılır. Böylece üreticilerle tüketiciler fiyatları belirlerler. Tüccar sadece alıp satar, fiyatları halk belirler.

2.2.2.4. Ortak Ambarlar

Halk semt kooperatifleri şeklinde organize olur. Ürünler kontrol edildikten sonra ortak ambara teslim edilir. Kontrolün kabulünden sonra üreticinin sorumluluğu kalkar. Kontrol de kabul ederse pay alır. Dayanışması garanti verir. Ambar bir defa gereken muhafaza bedelini

alır, zamanla kira payı yükselmez. Dolayısıyla beklemekten dolayı maliyeti artmaz. Halk hasat zamanında satmak zorunda kalmaz.

2.2.2.5. Ortak Nakliye

Ortaklık ekonomisinde yollar genel hizmetler arasında yer alır. Kamuca (nakliye vakıfları) yapılır ve ücretsizdir. Yakıt sübvansede edilerek asgari seviyeye düşürülür. Mallar nereden nereye taşınırsa taşınısın üretici bir defaya mahsus nakliye payı verir, mesafeye göre nakliye binmediği için mallar dünyanın her yerinde aynı fiyatta dengelenir. İnsandaki tansiyona benzer. Fiyatlar tansiyonu ifade eder. Tüm bucakta tüm ilde tüm ülkede ve tüm insanlıkta aynı fiyatta olur. Üretici mesafe söz konusu olmasın diye nakliye payını öder. Tüketici masrafsız onu evinde veya bakkalında almış olur.

2.2.2.6. Emeğe/Çalışana Kredi

Ortaklık sisteminde bir taraftan halka faizsiz sipariş kredisi verilirken diğer taraftan çalışana da emek kredisi açılır. Yine faizsizdir. Bu sistemde emeğe kredi çalışan ortağın doğrudan kendisine ödenmez. Buna karşılık onu istihdam eden işveren borçlandırılır. İnşaat gibi kişilere doğrudan pay olarak verilemeyen işlerde çalışma kredisi ile iş yapılır. Tüccara ise hem sermayedar olduğu hem de siparişleri peşin aldığı için kredi gerekmez. Emeğe de çalışma kredisi verilir. Bu avans olabilir. Krediler kamusal nitelik de taşıyan dayanışma ortaklıklarının kefaletiyle verilir. Kiralar da ürün olarak verildiği için herkes kredi almış olur ve faiz yoktur.

2.2.2.7. Ortaklıkta Halkın Ön Ödemeli Siparişleri (Selem)

Esasen satın alma gücü halkın elindedir. Faizsiz kredilerin onlara verilmesi halinde ön ödeme yaparak siparişler verir. Selem sistemi adı verilen bu sistemin geliştirilmesi gerekir. Ön ödeme yapıldığı için de mallar ucuza satın alınır. Dengeli üretim gerçekleşir. Siparişlere göre üretim yapılır. Planlamayı halk yapar. Arıca enflasyon olsa bile fiyatlar dönem başı belirlendiği için ekonomiye etkisi olmaz. Dönem başlarında fiyatlar enflasyona göre ayarlandığı için zarara neden olmaz.

2.2.2.8. Ortaklıkta Miktarların (Mal Senedi) Bölüşümü

Ortaklık sisteminde ürün bölüşüldüğü için tüm kazançlar malın değeri üzerinden değil de miktarı üzerinden yapılır ve muhasebe miktarlar üzerinden tutulur. Yıl sonunda malı artıran kâr etmiş olur. Paradan zarar etse bile maldan kazanmışsa kâr etmiş kabul edilir. Piyasalar değerler üzerinden para ile değil de malların miktarlarına göre tespit edilir. Bu da paradaki hilelerin etkisini yok eder. Peşin ödemeler para ile borçlanmalar mallar ile yapıldığından para oyunları ile halk soyulmaz.

2.2.2.9. Mal Senedi Borsası

Halk piyasaya taşınır taşınmaz mallar ve emekleri ile değil, onları belirleyen mal senetleriyle girer. Piyasada mal senetleri alınıp satılır. Dolayısıyla mal senetleri sayesinde, piyasayı engelleyen faktörler ortadan kalkar. Depo edilebildiği için alınıp satılmayanın belgesi alınıp satılarak senet piyasa içinde değiştirilebilir ve değerlendirilebilir. Ortaklık sistemi tüm değerlerin senet borsalarında arz ve talep kanunlarına göre sağlandığı ve dengelendiği bir düzendir.

2.2.2.10. Sermaye Vergisi

Vergiler değerlerden değil miktarlardan pay olarak alındığı için üretim de hasıladan pay olarak alınır. Ödeme kolaylığı da sağlanmış olur. Ticarete vergi sermayeden alınır sermaye tekeli önlenmiş olur. Azalan verim kanunu gereği sermaye bir yere kadar büyür, odan sonra tüm kârlarını vergi olarak verme durumunda kalacağı için azami sermaye sınırlanır ve tekel önlenir. Ortaklık düzeni belge piyasası ile arz ve talep kanunlarının tam işlediği bir düzen haline gelir.

3. Karşılaştırmalı Değerlendirme

Yukarıda anlatılanlar günümüzde ekonomik aşamalardan emek mübadelesi dönemi işçilik aşamasında olduğumuzu gösterir. Bu aşama insanlık ve ekonomi tarihinde en önemli gelişmelerin yaşandığı ve insanlığın kısa sürede çok önemli buluşlarla çağ atlacağı bir dönem

olarak kayda geçmiştir. Ancak son yüzyılda meydana gelen sorunlar insanlığı felakete götürecek bir nitelik de arz etmektedir. Çevre felaketlerinin yanında iki dünya savaşı ve gelir dağılımında emek aleyhine gelişmeler bu sistemi sorgulamakta ve dönüşüm ve değişim sancularına işaret etmektedir. İşçilik ve ortaklık sistemleri 10 temel konuda ayrı ayrı ele alınmış ve iki sistemde işin sahibinin kim olacağı, işin sabit girdilerinin nasıl azaltılacağı veya paylaşılacağı, fiyatların tekel piyasası ve serbest piyasa tarafından belirlenmesi farkı, ambarların, nakliyenin aynı şekilde tekelleşmeden nasıl kurtarılacağı, tüccara veya emeğe kredi farkının sonuçları, veresiye ile ön ödemeli sipariş farkının ekonomiye katkısı, nakit ile mal bölüşümü farkının gelir dağılımına etkisi ile kamu payının kazanca dayalı gelir vergisi ile alınma yerine sermaye vergisi olarak alınmasının ortaya çıkaracağı farklar ortaya konulmuştur. Bu farklar işçilik sisteminin miadını doldurduğunu ve emeğin sermaye karşısında ezildiğini ve sömürüldüğünü göstermektedir. İşçilik sistemine çatma yerine emeğin hakkının alacak sistemlerin alternatif olarak önerilmesi ve modellerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma bu konuda bir öncü olarak ele alınmalıdır. Bu çalışmada işçi ve ücret sömürüsü yerine ortak ve ortaklık payı kavramları geliştirilerek bir paradigma değişikliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca kredi sisteminin sermaye yerine emeğe öncülük verilmesi halinde değişimin hız kazanacağı ve doğru gelişeceği ortaya konulmuştur.

4. Ortaklıklarda Emeğin Payına Etki Eden Faktörler

Çalışma hakkı olan emek ölçülebilir bir haktır. Bu konuda kişinin çalışma gün/saati, yaşı, bilgisi, kıdemi, kabiliyeti, sorumluluğu, işin ağırlığı, elde edilenin ihalesi, sözleşmeye uygunluğu ve ihtilaflarda çözüm yolları üzerinde durulması gerekir. Kısaca da olsa Tablo 3.'te sayılan bu konuları ele almak istiyoruz.

Tablo 3: Emek Payının Tespit Kriterleri

Gün/Saat	Yaş	Bilgi	Kıdem	Kabiliyet	Sorumluluk	Ağırlık	İhale	Anlaşma	Hakem
----------	-----	-------	-------	-----------	------------	---------	-------	---------	-------

4.1. Tanım-Ölçme

Diğer canlılar gibi insanlar da çalışıp yaşarlar. İnsanlar diğer canlılardan farklı olarak çalışma yaşamlarını ölçerler. *Yaşama birimi bir gündür. Çalışma birimi günün 1/24'ü oranında bir saattir.* Ücret birimi gün/saattir. Bir adam bir saat çalışır bir miktar mal üretir. Bu malı birileri kullanır. Yaşayabildiği gün miktarı onun ücretidir.

Değer = Miktar/saat * Gün/Miktar = Ücret * Fiyat

Ücretler ve fiyatlar kişilere göre değişir.

4.2. Yaş

Ücretler yaşa göre farklılık arz eder. Bu konuda insanın doğuşu, çocukluk dönemi, gençlik dönemi, olgunluk dönemi, yaşlılık dönemi ve ölme gibi doğal seyirler olarak karşımıza çıkar.

Dünya sağlık örgütünün yeni yaş dilimleri: 0-17 yaş arası ergen, 18-65 yaş arası: genç, 66-79 yaş arası orta yaş, 80-99 yaş arası yaşlı olarak belirlenmiştir (<https://www.sabah.com.tr/yasam/2012/08/31/yaslilik-65e-cikti-60-artik-genc-yasli>). Bize göre insanın yaş skalasında kırılma noktaları 2'li sistem esas alınarak belirlenebilir.

Tablo 4: İkili sistemdeki öne çıkan seçkin sayılar

1	2	4	8	16	32	64	128
1	3	7	15	31	63	127	

Tablo 4.'te gösterildiği üzere ikili sistemde bazı sayılar seçkindir ve toplumsal yapılarda bu sayılar ne denli fazla kullanılırsa o denli doğal yaşama uygunluk sağlanır. Bu sistem 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128... aralık sayılarından oluşur. Ancak alt toplamalarının öne çıkardığı ömür skala sayıları 1, 3, 7, 15, 31, 63, 127'dir. Bu sayılardan her biri insan yaşamındaki değişim ve dönüşümleri ifade eder. Örneğin bu sayılar içinde yer alan 7 yaşından sonra ilmi dereceler artmaya başlar. İlk üç sene 5'er, sonraki her beş senesi içinde yılda 6, 7, 8, 9, 10 derece alınabilir. 63 yaşından sonra ilmi derece artmaz. Başlangıç ehliyetliler yılda 5, temel eğitimi

alanlar yılda 6, ilk ehliyetliler 7, orta ehliyetliler yılda 8, yüksek ehliyetliler 9, üstün ehliyetli olanlar yılda 10 derece alırlar.

4.3. Bilgi/Ehliyet

Ehliyetler, temel, ilk, orta, yüksek ve üstün olmak üzere, ocaklar, bucaklar, iller, ülkeler ve insanlık tarafından verilir. Tablo 5.'te gösterildiği üzere semtte yaşayanların 1/3 temel, ilçede 1/10 ilk, ilde 1/100 orta, bölgede 1/1000 yüksek, ülkede 1/10000 üstün ehliyet kadrosu tanınarak verilir. Sınavları dayanışma ortaklıkları yapar ve ehliyetleri verirler. Bilgisizlikten doğan zararlar ilmî, beceriksizlikten doğan zararlar meslekî, ihmalden doğan zararlar ahlakî, kasten verilen edilen zararlar siyasî dayanışma ortaklıkları tarafından tazmin edilir. Temel ehliyet 7 yaşını dolduran ve akıl hastası olmayan her insanın bu dünyadaki kişiliğidir. Üstün ehliyet tüm insanlıkta, yüksek ehliyet ülkede, orta ehliyet ilde, ilk ve temel ehliyet bucaklarda geçerli kabul edilir.

Tablo 5: Ehliyetlerin Dağılımı

Ehliyet	Ehliyeti Veren Birim	Oran	Nispet Verilen Yer
Temel	Ocak	1/3	Semt
İlk	Bucak	1/10	İlçe
Orta	İl	1/100	İl
Yüksek	Ülke	1/1000	Bölge
Üstün	İnsanlık	1/10000	Ülke

4.4. Kıdem

Bir meslekte çalışılan gün sayısı ile ölçülebilen bir derece sistemi geliştirilir. İşlerde sürekli bulunma alışkanlık meydana getirir ve kişilere mesleki derece kazandırır. Kişinin ilmî derecesi kadar meslekî derece de alma hakkı bulunur. Mesleklere göre verilir. Hep aynı meslekte çalışmışsa ilmî derecesi kadar meslekî derece almış olur. Ayrıca meslekî sınavlar yapılır.

4.5. Kabiliyet/Yetenek

İnsanlar diğer canlılardan kabiliyet yönleriyle de ayrılırlar. Kabiliyete sahip olma bakımından herkes eşit kabul edilir. Ancak kişiler mesleklere göre farklılıklar arz ederler. O nedenle kimin hangi işte kabiliyetli olduğunun tespit edilmesi gerekir. Bu, kişinin işini sevmesi, aynı şartlar içinde gün/saat faal olması, çalışmalarda ona düşen pay tutarı, birlikte çalıştığı kişilerin ve işin sorumlusu olanın koyduğu kabiliyet derecesine dayalı belirlenir (Tablo 5.). Kişi 15 yaşına kadar bu şekilde tespit edilen kabiliyet mesleği ile ilk eğitimini almaya başlar. O yaşta da çalışmaya da başlamış olur.

Tablo 5: Kabiliyetin tespiti

Kişinin işini sevmesi
İşinde faal olması
Kazandığı pay miktarı
Birlikte çalışanları oyları
İş sorumlusunun oyu

4.6. Sorumluluk

Mülkiyet hakkının kullanma sorumluluğu gerektirir. O nedenle bu hakkı ikili bir ayırıma tabi tutmada fayda görüyoruz. Mallardan yararlanma mülkiyetinin yanında işletme mülkiyeti bulunur. İşletme mülkiyeti tecezzi etmez, vasiyetle intikal eder. Ancak işletme ehliyetine sahip olabilenlere devredilebilir, işletemeyen ehliyetlilerin elinden alınır. Her işletme ancak o sahada işletme ehliyeti maliklerine verilir. Nasıl bir araç kullanımı ehliyeti gerektiriyorsa bir işletmeyi yönetmek için de ehliyet gerekir. İşletmede sorumlu ilgililerle istişare eder, kararlarını kendisi alır. İlgililer haksızlığa uğramışlarsa tahkime gidebilirler. Sorumlunun işletmedeki payı işletme sözleşmesinde belirtilir. Sorumlu o sözleşmeye uyarak işletme yapar. Kararların nasıl alınacağı işletme sözleşmesinde tespit edilir.

Tablo 6: Mülkiyetin Kullanımı

Çeşidi	Yararlanma Mülkiyeti	İşletme Mülkiyeti
Tecezzi	Eder	Etmez
Mirasta intikal	Eder	Vasiyetle intikal olur
Ehliyet	Hak ehliyeti yeterli	Hizmet veya İşletme ehliyeti
Karar	Maliki verir	İşletme sorumlusu verir
Devir	Devredilebilir	Ehliyetliye devredilebilir

4.7. Ağır İşler

İşlerin bazıları kolay yapılırlar ve rizikosu azdır veya yoktur. İşlerin bazılarının ağırlığı farklıdır. Bedeni yorgunluğu olan işlerde çalışanların ücretleri daha fazladır. Bu işleri yapmak isteyenlerin ehliyetli olmaları gerekir. Ayrıca işin kadrosuna verilen bir derece vardır. O sayede oraya talip olanlar ayarlanır. Hizmetler de böyledir. Ağır genel hizmetlerin başlama dereceleri farklı tutularak mesleği seçecekler teşvik edilir. Ortaklık sisteminde merkezi karar almalar yoktur. Herkes kendi kararlarını kendisi alır. En iyi karar bu şekilde ortaya çıkar.

4.8. İhale

Ortaklık ekonomisi kişileri ön plana çıkarır. Kişiler ürettiklerini veya sahip olduklarını satarlar ve ihtiyaçları olanları da satın alırlar. Satılacaklar veya alınacaklar, yapılacak hizmetler ve işler ihale edilir. İhale edenler önce kendileri az veya çok bedelle ihale ederler. Talip çıkmazsa azaltırlar veya çoğaltırlar. İlk kabul eden ihaleyi almış olur. İhaleyi alanın artırıp eksiltme yetkisi yoktur. Bir de sıraya göre artırılıp eksiltir. Zamana göre artırılıp eksiltir. Bunlardan bazılarının ihale bedelleri son noktada bütünü geldiği miktara göre eskiden ihale alanlara uygulanır.

4.9. İş Sözleşmeleri

Alıcı ve satıcı karşılıklı pazarlık yaparlar ve böylece fiyatları tespit ederler. İlk fiyat tespiti böyle olur. Bu tür alışverişler gittikçe azalmaktadır. Bu ancak alıcı ile satıcı doğrudan karşılaşıyorsa ideal bir fiyatlandırma şeklidir. Aracı devreye girince büyük piyasada satıcı ve alıcılar anlaşamazlar. Oysa aracılar her zaman anlaşabilirler ve kâr ederler. Bu da halkın satın alma gücünü azaltır ve krizlere sebep olur.

4.10. Bilirkişi-Arabulucu-Tahkim

Ortaklık ekonomisinde değerler tespit edilirken başlangıçta bilirkişi usulü geçerli kabul edilir. Taraflar birer bilirkişi seçerler. Onların anlaşacağı fiyat geçerli olur. İki bilirkişi anlaşamazlarsa bilirkişilikleri düşer ve başka bilirkişileri ararlar. Hakemlikte başhakem seçilir. Bilirkişilikte başhakem seçilmez; bilirkişiler değiştirilir. Tanıdıklar arasında bu yola başvurulur. Mirasın taksiminde en çok hisse sahibi veya en büyük takdir eder; diğerleri ihale yoluyla seçerler. İlk takdirler bilirkişiye yaptırılır. Taraflar arasında niza çıkması halinde tahkim usulüne başvururlar. Bu takdirde taraflar birer başhakem seçerler. Seçilen hakemler bir başhakem seçer ve heyetin kararı hüküm kabul edilir.

5. Çalışma Kredisi

Emek kredi sistemi yaklaşımı ele alınırken, bu sistemin nasıl çalışacağı ve alt sistemlerin nasıl oluşturulacağı üzerinde de durmak gerekir. Bu konuda emek kredisinin nasıl açılacağı, kullanmada işverenin nasıl borçlandırılacağı, nasıl kapanacağı, limitlerin nasıl belirleneceği, ödememe durumu ile kredinin nasıl artıp eksileceği önem taşır (Tablo 7.). Bu kapsamda ortaklık ekonomisinde ilk madde önemli olduğundan hammadde kredisi ile işveren de bir emekçi olduğundan kendisine ait çalışma kredisi de ayrıca ele alınmalıdır.

5.1.Çalışana Kredi

Ortaklık sisteminde kadın olsun, erkek olsun çalışma yaşında olan herkese oturduğu semtte çalışma kredisi açılır ve bulunur. Bu kredi meslekî ehliyetle orantılı olarak başlar ve meslekî derecesine göre verilir. Kişi kredisini çalıştığı işyerinde kullanır. İşyerine ortak olur. Ürettiği malı satar veya kasaya rehin verir, borcunu kapatır. 15 yaşında bu kredi istihkak edilir, meslekî derecesine göre alır. İşyerinde serbest olarak anlaşır. Krediyi kullanmak için işyerinde çalışmış olmak ve üründen pay sahibi bulunmak şarttır.

Tablo 7: Çalışma Kredisi

1. Çalışana Kredi
2. İşverenin Borçlanması
3. Kredileşme bedeli/ücreti
4. Hammadde Kredisi
5. İşsizlik Sigortası
6. Sanat Erbabı/telif eserleri
7. İşveren Kredisi
8. İflas Edenler/iade edemeyenler
9. Kredinin Artıp Eksilmesi
10. Kredi Kapatma

5.2. İşverenin Borçlanması

Kredi her çalışan emeğe tanınmakla birlikte ancak bu kredi bir işveren nezdinde iş yapılarak kullanılır. Çalışan karşılığını üründen pay alır, borçlandırılan ise işveren olur. Payını kendisi değerlendirir. Sadece işletme sorumlusunun istediği işleri yapar. İşveren ile anlaşırsa kendisi işverenden ücretini alır, işveren borçlanır. O kadar saati çalışmış olması şarttır, günde 10 saati geçemez. Bu takdirde kasa artık çalışandan bir şey talep etmez. İnşaat işlerinde borçlanan yapıdır. Meskenler semt kooperatifleri tarafından ortaklarına tahsis edilir. Büyük yapılar ortaklık işletmeleri tarafından işletilir. Çalışanın ücreti üretimde serbest tespit edilir.

5.3.Kredileşme Ücreti

Çalışan, üretim işyerlerinde anlaştığı ücretle çalışır. Ancak alabileceği ücret, semt kooperatifinin belirlediği kredileşme ücretidir. Fark çalıştığı işyeri ile hesaplaşır. Ucuz çalışmışsa daha az ücret alır, kalan işyerine ait olur; daha çok çalışmış ise işyeri aldığı krediden daha fazlasını öder veya borçlanır. Kişilerin kredileşme ücretleri ile anlaşma ücretleri farklı olabilir. Kredileşme ücretleri dayanışmacıya tespit edilir, anlaşma ücretlerini anlaşılan taraflar kendileri belirler.

5.4. Hammadde Kredisi

Ayrıca çalışanlara hammadde kredisi verilir. Çalışanlar işyerlerine o krediyi koyarlar. Onunla hammadde satın alınır veya sipariş verilerek iş yapılır. Bu kredinin miktarı kişinin bakmakla mükellef olduğu kimselerin adedine göredir. Aile kalabalıksa bu kredi fazladır. Aile kalabalık değilse bu kredi az verilir. Çalışan bu krediyi kullandığı için daha fazla paya sahip olur. Sorumluluktan dolayı payı fazla olur. Yani işletmenin sermaye ortağı olmuş olur. Oradan aldığı paylarla çocukları geçindirir.

5.5. İşsizlik Sigortası

Bütün çalışanlardan %2,5 işsizlik sigorta bedeli kesilir. Çalışmayanlara çalışma kredisi verilmez. O gün gelen işsizlik kesintisinden pay verilir. Bu pay eşit olarak bölünür. Ayrıca bunlar için serbest çalışma işyerleri vardır. Oraya gelip, istedikleri işi yaparlar. Bunlara kredi verilmez. Bunlar burada ürettiklerini buradaki pazarda satarlar. Yahut evlerine götürebilirler. Normal pazarlarda satamazlar.

5.6. Sanat Erbabı ve Telif Hakları

Günümüzde ekonomik alanda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri hiç kuşkusuz telif haklarıdır. Bir taraftan müelliflerin hakları çiğnenirken diğer taraftan tekeller tarafından ele geçirilen telif hakları ise sömürünün bir aracı haline gelmektedir. Ortaklık ekonomisi telif haklarını emeğin bir hakkı olarak tanır. Ancak bu hak sömürü aracı olarak kullanılamaz. O nedenle bu tür fikri eserler, ilmi eserler, sanat eserleri, projeler gibi eserler kamu tarafından satın alınarak değerlendirilir. Bunlar genel hizmet payından kamusal nitelikteki mesleki dayanışma ortaklıkları tarafından alınır. Doğrudan halkın ve üreticilerin kullanımına sunulur. Müelliflere gidecek payları dayanışma ortaklıkları takdir eder. Dayanışma ortaklıklarına bununla ilgili tahsisat verilir. Halk da bunlardan telif hakkını satın alarak herkesin yararına bedelsiz sunabilir. Böylece toplumun hizmetine sunarak üretimin önünü açmış olur.

5.7. İşveren Kredisi

Herkesin bir çalışma kredisi vardır. Bir de işveren kredisi vardır. İflas etmemişlerse herkes kendi kendisinin daima işverenidir. Kendi başına veya birileri ile birleşip istediği yerde işveren kredisini kullanabilirler. Böylece çalışanlar birleşip birlikte bir işletme kurdukları takdirde kendi işveren kredisini birleştirmiş olurlar. Bunu işletme kullanır. Kendileri de çalışarak emek paylarını almış olurlar. Çalışanlar alır. Çalışmayanlar almazlar.

5.8. Kredisini Kapatamayıp İflas Edenler

Borçlarını ödemeyeceklerden çalışma kredisi kesilmez. Çalışma kredisi ile yaşam kredisi insanın doğal haklarından. Bu kendisinden alınamaz ancak işveren krediyi borçlanırsa ve borcunu günü gelince ödeyemezse artık o elinden alınmış olur. O ancak bir işverenin yanında çalıştığı takdirde işveren kredisini kullanabilecektir. Borcunu ödemediği zaman itibarı iade edilir ve işveren kredisi artar.

5.9. Kredinin Artıp Eksilmesi

İşveren aldığı krediyi, malları değerlendirince öder. İşveren kredisini ödemeyenlere herhangi bir cebri icra uygulanmaz. Eğer borcunu erken kapatırsa vasat kapatma tarihinden önce yaparsa, kredisi artar, uzarsa kredisi azalır. Bir de krediyi yeniden kullanabilmesi için eski borcunu kapatması gerekir. Kendi çalışma/emek kredisi devam eder. Herhangi bir icra uygulanamaz. Ancak yeni kredi alamamış olur.

5.10. Kredi Limitleri

Kredi limitleri mesleki derecelere göre tespit edilir. Her mesleki dereceye çalışma kredisi verilir. Sektöre göre onun belli bir katı da işveren kredisi verilir. Bu kat sayı ile sektör özendirilir. Kişiler çalışmalarını buna dayanarak belirler. Bu temel kredi; tahsile, yaşa, kıdeme ve beceriye göre değişir. Sonra da bu kredi, kapatma zamanlarına göre arttırılmış ve eksiltilmiş olur. Siparişler böyle yapılmış olur. Artan emek böyle değerlendirilir.

6. Emeğe Kredinin SWOT Analiziyle Değerlendirilmesi

Bu makalede emek üzerinde durulmuştur. Toplumsal yaşamın temel dinamikleri arasında sayılan kredi ile iş birliği içinde olması halinde ekonomiye getireceği katkılar ele alınmış ve sermaye yerine emeğe açılan kredinin önemine işaret edilmiştir. Emeğe kredinin öne çıkarılması şartlarından birinin “**ortaklık ekonomisi**” olduğu ve çağdaş yenilikçi gelişmelerin bu yönde olduğu tespit edilmiştir. Emek ile sermaye arasındaki ilişki patron emekçi şeklinden “**işveren-emek iş birliği/ortaklık**” şekline dönüşmesi yöntemlerine işaret edilmiştir. Önerilen sistemde emeğin işletmeye ve üretime bir ortak olarak katılması halinde kârlar ortak olarak paylaşılacağından çıkarlar paralel hale gelmiş ve denge sağlanmış olacaktır. Ayrıca zarar da paylaşılacağından taraflar zararlı işleri bırakarak kârlı işlere yönelecekler, işletme için birlikte kafa yorulacak ve doğru iş bulunacaktır. Ortaklık paylarının gelirlerinin verilmesi konusunda mal senetleri sistemi geliştirilecek ve %1'in dahi hakkı belirlenerek korunacaktır.

Emek kredi sisteminin SWOT (*Strengths-Weakness-Opportunity-Threats*) analizini yapmada fayda görüyoruz. Bu yöntem, bir sorunun çözümü amacıyla, bir sistemin, kurumun veya

durumun güçlü yanlarını belirleyerek bunları en uygun fırsatlarla eşleştiren, zayıf ve tehdit edici yönleri azaltmayı hedefleyen sistematik stratejik bir planlama, bu yönüyle de bir karar verme aracı kabul edilir. Bu analiz, iç ve dış etkenleri dikkate alır. Mevcut güçlü yönlerle fırsatlardan en üst düzeyde yararlanır. Zayıf yönleri iyileştirmeyi, tehditlerin etkisini en aza indirecek şekilde gerekli önlemleri almayı ve bu doğrultuda yeni stratejiler geliştirmeyi hedefler (Gable, Lee, Kwahk, ve Green, 2007, s.140; Kanlı, 2016, s. 6).

6.1.Çalışana Kredi Sistemi ve SWOT Analizine Dayalı Tespitler:

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<p>G1. Üretim doğa ve emeğe dayanır. Bu iki faktör üretimin kurucu unsuru kabul edilir.</p> <p>G2. Emek sarf etmeden yaşamın devamından söz edilemez. Her kazanç emeğe dayanır.</p> <p>G3. Artık ürün de emeğe dayanır. Bu şekliye oluşan ve biriken emeğe sermaye denilir.</p> <p>G4. Birikmiş emek (sermaye) insana özgüdür, elde edilmiş şekline aykırı kullanılmaz.</p> <p>G5. Çalışma kredisi açıldığında emek gerçek değerini bulur. Emek piyasası hareketlenir.</p> <p>G6. Sermaye kendi öz varlığı ile gerçek ticarete adım atmış olur.</p> <p>G8. $Kazanç = emek * sermaye (K= E * S)$ formülü birlikte hareketi zorunlu kılar.</p>	<p>Z1. İşçilik sisteminin yaygınlığı,</p> <p>Z2. Sermayenin günümüzdeki gücü,</p> <p>Z3. Kişilerin sorumluluk üstlenmemeleri,</p> <p>Z4. Sendikaların işçi işveren çatışmasına dayalı teşkil edilmiş olmaları,</p> <p>Z5. Garanti kâr esasına dayanan faiz ile sermayenin kendi doğası olan emeğin kendi kuyusunu kazması.</p> <p>Zayıf Yönleri İyileştirici Unsurlar Z1, Z2, Z4, Z6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çıkar çatışması yerine çıkar paralellğine dayalı anlaşmalar sistemi geliştirilir, • Sendikaların meslekî dayanışma ortaklık sistemine göre teşkilatlanmaları gerekir, • İhtilaflarda arabulucu ve tahkim sistemlerinin kabul edilir, • Kredinin öncelikle emeğe kullandırılması hayati önemi haizdir. • Gerekli Yasal düzenlemeler: • Borçlar Kanunu'nun akitler kısmına iş ortaklığı sözleşmelerinin eklenmesi, • İş Kanununun işçi/ücret esasından ortak/ortaklık payına dönüşecek şekilde yeni bir yasanın kabulü, • Sendikalar yasasının mesleki dayanışma ortaklık sendikalarına dönüştürülmesi, • Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrak arasında yer alan ve içeriğinde daha çok nakitleri esas alan bono senetleri arasına işçi paylarını gösteren mallarda • Hizmet/iş payını belirleyen senetlerinin eklenmesi,

	<i>İş-mal senetlerine likidite kazandırma bakımından Bankacılık kanunu ile Merkez bankası ile ilgili yasaya hükümler konulması.</i>
6.1.1. Fırsatlar	6.1.2. Tehditler
<p><i>F1. Emek gerçek değerini kazanınca ekonomi dengelenir ve yaşam kalitesi yükselir.</i></p> <p><i>F2. Emeğe kredi ile ortaklık sistemine sancısız geçilir.</i></p> <p><i>F3. Akit serbestliği ilkesi çalışır.</i></p> <p><i>F4. Serbest piyasa tam kurulur.</i></p> <p><i>F5. Emek mal senetleriyle ortaklık payını alır, dilerse tasarruf eder, borsada değiştirir, nakde çevirir.</i></p> <p><i>F6. Emeğin işletmede ortak olduğundan söz hakkı olur.</i></p> <p><i>F7. Dayanışma ortaklıkları emeğin güvenceli iş yapmasını ve iş bulmasını kolay hale getirir.</i></p> <p><i>F8. İşlerdeki tembellik biter. Adil paylaşım ile emeğin ezilmesi önlenir ve ekonomi dengelenir.</i></p> <p><i>F9. Emeğin işçilik sistemini terk ederek ortaklık sistemine dönüşmesi için işletme paylaşımını kolayca belirleyecek olan işletme senedi ile mal senedi sistemlerinin kurulması gerekir. Bu tür senetlerin geliştirilmesiyle mülkiyet hakkı kolaylıkla devir ve temlik edilebilir hale gelir. Hele semt kooperatifleri ile mal senetleri borsası kurulduğu takdirde serbest piyasa etkin hale gelmiş olur. Ayrıca mal senetleri hamiline olacağından pazarlama kolaylaşır. Bu tür işletme ve mal senetlerine likidite kazandırılması karşılıklı senet ve para sorununu ortadan kaldırabileceği gibi senetlerin protestosu, karşılıksız çek ve icra külfetlerini de büyük ölçüde sonlandırır.</i></p>	<p><i>T1. Sermaye kredinin emeğe yönlendirilmesi düşüncesine tahammül edemez ve böyle sistemleri önlemek için savaşı göze alır.</i></p> <p><i>T2. Sorumluluk taşımak istemeyen işçiler ortaklık sistemine girmede çekinceli davranırlar.</i></p> <p><i>T3. İşçi işveren çatışmasına dayalı kuruluşlar egemenliklerini kaybedeceği endişesi ile direnirler.</i></p> <p><i>T4. Kurulu düzeninin değişmesini istemeyenler emeğin hakimiyetinin önüne geçmek isterler. Bu tür değişiklik ve yeniliklere karşı çıkarlar.</i></p> <p><i>T5. Küresel sermaye kolaylıkla elde ettiği kredileri kaybetme endişesi yaşar. Bu endişeye dayalı hukuk ve insanlık dışı yollara başvurabilir.</i></p> <p>Bu tehditler zayıf yönler kısmında sayılan iyileştirici düzenleme ve uygulamalarla ortadan kalkar</p>

6.2. Değerlendirme

Görülüyor ki emeğe kredi günümüz şartlarında sermayeye verilen krediler karşısında geliştirilmesi gereken bir alternatif olarak karşımızda durur. Her insanın varlığını devam ettirebilmek için çalışması ve emek sarf etmesi zorunludur. Çağımıza damga vuran istihdam ve işsizlik sorununun temelinde kredi mekanizmasının sermaye lehine kullanılması yatar.

Varlığı olan sermayedarlar kredi mekanizmalarını da ele geçirmekte ve birçok sahada tekellerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu sorunun çözümü kredinin öncelikle emeğe tanınmasıyla işçilik sorununun ortaklığa dönüştürülmesinden geçmektedir. Emeğe kredi

insanı ve toplumu yaşatır ve dengeli bir ekonomik ve sosyal hayat sunar. Bu sistemin karşılaşacağı zayıf yönlerin giderilmesinde ciddi yasal değişiklikler gerekmele birlikte, yasal düzenlemeler yapılan kooperatifleşme olgusundan yararlanılabilir (Kanlı, 2016, s. 13).

Yaşanılan faizli sisteme dayalı işçilik sistemi sabit giderlere neden olur, bu uygulamalar beraberinde küçük firmaların elenmesine ve büyük firmaların tekelleşmesine ortam hazırlar. Sistemin sağlıklı yürüyebilmesi için her kademedede bulunan kişilerin “sabit giderleri esas alan işçilik sistemi”ne göre değil, “sabit giderleri minimuma indiren ortaklık ekonomi sistemi”ne göre hareket etmeleri gerekir (Demir, 2017, s. 32). Zarara katılmayan faizin uzun dönemde büyük sayılar kanunu gereği firmaların tekelleşmesini artırır. Tekel üretimin yarıya fiyatların iki katına çıkması demektir.

Önerilen çalışana kredi sistemi emek payının işletmeye ortak olarak girmesiyle hasılayı bölüşüm şekli değişir. Adil bölüşüm imkânı ortaya çıkar. Ortaklık payının işletme tarafından çıkarılacak olan işletme mal senedi tarafından verilmesi, bu senetlere likidite kazandırılması halinde sorunlar büyük ölçüde giderilebilir. Böyle bir yaklaşım emeğin ezilmesinin önüne geçilmesinde bir fırsat haline dönüşebilir. Ancak böyle bir yaklaşımın sermaye tarafından engelleneceği tehdidi hiçbir zaman unutulmamalıdır.

SWOT analizinden çıkan özet sonuç şöyledir: Emeğin ve sermayenin güçlü yeni G8’de verilen formülde kendini gösterir. Buna karşılık bu tabloda en zayıf yön Z5’te sermayenin emeğe karşı tavrı olarak gözüktür. G8 ve Z5’in birlikte hareket etmesi ekonomide “çarpan” etkisi doğurur. Ayrıca F9 ile ortaklık sisteminin geliştirilmesi halinde adil ve etkili bir paylaşım söz konusu olur. Bütün bu hususlar göz önüne alındığında T1-T5 arasında sayılan tehditler ortadan kalkar.

SONUÇ

Bu çalışmada canlı ve insan olmanın en önemli unsurlarından biri olan emek ele alınmış, tanımı yapılmış, etimolojisi verilmiştir. Emek ekonomi, emek işletme, emek sermaye, emek faiz ve emek kredi ilişkileri üzerinde durulmuş, bu konudaki yasal düzenlemelere işaret edilmiştir. Tarihi seyir içinde ekonomik aşamaların gelmiş olduğu dönem tespit edilmiş ve emek mübadelesi aşamasının işçilik dönemi içinde bulunulduğu ortaya konulmuştur. Bu aşamanın emek bakımından çok değerli olmasına rağmen, mevcut kapitalist sistem uygulamalarının ekonomik serveti emek yerine sermaye üzerinde biriktirdiği, buna bağlı olarak emeğin açlık, yokluk, sefalet ve benzeri sorunlarla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Son yüzyılda işçilik sistemini iyileştirmeye yönelik çabalara dayalı iş kanunlarında ve toplu sözleşme hukukunda gelişmeler olmuşsa da emeğin sorunları azalmamış, tersine artmıştır.

Sermaye-faiz ikilisine dayalı gelişen işçilik sisteminin ciddi toplumsal sorunlara neden olduğu, ekonominin sürdürülebilir niteliğini etkileyecek hale geldiği belirlenmiştir. Bu olumsuz gelişmelere karşı ekonomik aşamaların bulunduğu dönem göz önüne alınmıştır. Öneri olarak ortaklık sistemi üzerinde durulmuş, alternatif kurum olarak emek kredisi geliştirilmiştir. Emeğin işçilik aşamasında karşılaştığı sorunları çözmek üzere kredinin niteliğinden yararlanmak suretiyle yenilikçi bir yaklaşımla ele alınmıştır.

İşçilik sistemi ile ortaklık sistemi ayrı ayrı işletmenin sahibi, işletmenin sabit giderleri, tekel piyasası veya serbest piyasa, depolama, nakliye, kredi verilenler, veresiye veya öne ödemeli sipariş (selem), nakit ve mal bölüşümü, para ve mal borsası, gelir vergisi ve sermaye vergisi bakımından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma emeğin daha işletme aşamasında sermaye karşısında ezildiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Bu kapsamda ortaklık sistemiyle yenilikçi düşünce kapsamında önerilenler,

- Sözleşmelere dayalı karşılıklı irade ve rızaya dayanan paylaşım sistemi,
- Sermaye ile emek ve üretici arasında denge kurulması,
- İşletmelerdeki sabit giderlerin ortadan kalkması,
- Tekelleşmelerin önüne geçilmesi,
- Ortak ve dayanışmaya dayalı hareket etme bilincinin gelişmesi,

- Karşılıksız para yerine karşılığı olan mal senedi sistemine dayanması,
- Bu senedin hamiline düzenlenerek likidite kazandırılması,
- Gelir vergisi yerine sermaye vergisi sistemine dayanması olarak sayılabilir.

Ekonominin geleceği işletmeleri tekelleşmelerden kurtararak tam piyasa şartlarını sağlamaktan geçmektedir. Günümüzde emeğin sermaye karşısında ezilmesinin en önemli nedenlerinde biri kredinin sermayeye verilmesi olduğundan bunu önlemenin veya ezilmeyi gidermenin yolu kredinin çalışana verilmesidir.

Bu çalışmada, sürdürülebilir gelişmeyi sağlayarak yaşana bilirliliği arttırmak için, gerekli ekonomik sistemi bir bütün olarak değerlendiren ve uygulanabilir bir kavram olarak “emek kredi sistemi” önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Süleyman, (1990). İşçi-İşveren İlişkileri Mukayeseli Sistem Analizi, *Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi İşveren Münasebetleri*, İlmî Toplantılar Dizisi, İstanbul, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları,
- AKDEMİR, Süleyman, (2017). *İnsanlık Anayasası Kavramı*, Ankara, Atlas yayınları.
- AKDEMİR, Süleyman, (2017). Hak Merkezli Yenilikçi Hukuk Düşüncesi Çerçevesinde İnsanlık Anayasası Kavramı, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi – Research Journal of Politics and Management*, 5(3), s. 207-224
- AKDEMİR, Süleyman, (2017), Faizsiz Finans Kanun Taslağına Yönelik Eleştiri ve Öneriler: İslam İktisadı İlkelerine Göre Bir Değerlendirme, *JIEF Journal of Islamic and Finance- İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 3(2), s. 161-186
- AKTAN, Coşkun Can, (2017), *Kamu Tercihî İktisadî ve Anayasal Politik İktisat*, Ankara, Seçkin yayınları.
- ALP, Ömer, (1998), Kamu Tercihî Teorisi ve Anayasal İktisat, V. Serin (Ed.). *İktisat Politikası Seçme Yazılar: Para Politikası Maliye Politikası Uluslararası İktisat Politikası*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- DEMİR, Bünyamin, (2017), *Faizsiz Ekonomide Ortaklık Sistemi*, İstanbul, Medhal Yay.
- ERSOY, Arif, (1986), *İktisadi Müesseseseleşme Tarihi İktisadi Kalkınmanın Tarihi Seyri*, İzmir Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Yay..
- ERSOY, Arif ve ALTUNDERE M. Büşra, (2017), The Market Institution and The State in Islamic Economics: From Past to Present and Future, *International Journal of Management and Accounting* 25 no p. 253-284.
- GABLE, G. G., LEE, J.N.; KWAHK, K.Y.; GREEN, P. (2007), Administrative Placement of the Information Systems Academic Discipline: A Comparative SWOT Analysis, *Communications of the Association for Information Systems*, Vol. 21, No: 8, s. 137-165.
- KANLI, İ. Bakır, (2016), “Sürdürülebilir Gelişmeyi Sağlamada Stratejik Bir Araç: Mahalle Kooperatifleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 25, Sayı 3.
- KARAGÜLLE, Süleyman, (2014), Adil Düzen’de Genel Hizmetler, Medhal Yay., İstanbul
- KARAGÜLLE, Süleyman, (1969) İslamiyet ve Ekonomik Doktrinler, Kaynak Yayınları, İzmir Erişim tarihi: 13.02.2018: <http://www.akevler.org/AkevlerKitaplar/1/1/1-1İslamiyet-ve-Ekonomik-Doktrinler-İslamiyet-ve-Ekonomik-Doktrinler>
- KARAGÜLLE, Süleyman, (1993), *Alternatif Faizsiz Banka Selem ve Kredileşme*, İstanbul, İz Yayıncılık, Erişim tarihi; 13.02.2018, <http://www.akevler.org/AkevlerKitaplar/54/4/2-KAVRAMLAR-ALTERNATIF-FAİZSİZ-BANKA-SELEM-VE-KREDİLEŞME>

- KESER, Aşkın ve GÜLER, Burcu Kümbül, (2016), *Çalışma Psikolojisi*, İstanbul, Umuttepe Yay.
- KIZILBOĞA, Ruveyda, (2012), Kamu Tercihi Ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi, / *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 / Nevşehir University Journal of Social Sciences*, 2, Nevşehir
- ORMAN, Sabri, (2015), Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi Faiz, Para Faiz ve İslam, *Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi* İstanbul, İslami Bilimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- PIÇAK, Murat, (2012), Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi, *Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), s. 61-92.
- SAVAŞ, Vural Fuat, (1989), *Anayasal İktisat*, İstanbul, Beta yayıncılık.
- SAVAŞ, Vural Fuat, (2016), *Politik İktisat*, İstanbul, 8. Tıpkı Basım, Beta yayıncılık.
- SAYI Ali, (1987), Faiz ve Faizin Tarihi Gelişimi, Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli, *Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi*, İstanbul, İslami Bilimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- TEKİR, Sabri, (1987), Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müessesesi, Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli, *Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi* İstanbul, İslami Bilimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- (BDDK) <https://www.bddk.org.tr/>
- (OXFAM REPORT) <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2018-01-22/richest-1-percent-bagged-82-percent-wealth-created-last-year>
- <https://www.sabah.com.tr/yasam/2012/08/31/yaslilik-65e-cikti-60-artik-genc-yasli-20.02.2018> Tarihli erişim